

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Непийпи Наталії Дмитрівни

на тему «Розвиток тьюторської компетентності викладачів університетів в умовах відкритої освіти», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку системи вищої освіти України характеризується глибокими трансформаційними процесами, зумовленими цифровізацією, глобалізацією, євроінтеграційними орієнтирами та поширенням концепції відкритої освіти. Перехід від традиційної знаннєвої парадигми до студентоцентрированої моделі навчання актуалізує проблему індивідуалізації освітнього процесу, підтримки індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів вищої освіти та розвитку їхньої автономності. У цих умовах закономірно змінюється професійна роль викладача університету: він трансформується з транслятора знань у фасилітатора, наставника, консультанта й тьютора, здатного забезпечити педагогічний супровід індивідуального розвитку студента. Саме тому розвиток тьюторської компетентності викладача набуває стратегічного значення для модернізації національної вищої освіти.

Актуальність дослідження посилюється положеннями Закону України «Про освіту» (2017) та Закону України «Про вищу освіту» (2014), у яких наголошено на забезпеченні якості освіти, реалізації студентоцентрированого підходу, академічної свободи та індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів. Водночас аналіз практики закладів вищої освіти засвідчує наявність низки суперечностей: між суспільною потребою у викладачах, здатних реалізовувати тьюторський супровід, і недостатнім рівнем розвитку їхньої тьюторської компетентності; між зростанням ролі відкритої освіти й цифровізації та недостатньою розробленістю теоретико-методологічних засад розвитку тьюторської компетентності викладачів саме в умовах відкритої освіти; між потенціалом тьюторства як механізму персоналізації навчання й обмеженим практичним використанням технологій його впровадження. Тому вибір Н. Д. Непийпою теми дослідження, спрямованого на теоретичне обґрунтування, розроблення та експериментальну перевірку авторської технології розвитку тьюторської компетентності викладачів університетів і моделі її впровадження в умовах відкритої освіти, є своєчасним, доцільним і науково обґрунтованим.

Наукова новизна одержаних результатів Н. Д. Непийпи полягає у тому, що:

– *вперше* визначено та теоретично обґрунтовано сутність поняття «тьюторська компетентність викладача університету» як інтегративної професійної характеристики, що поєднує педагогічний, комунікативний, психолого-педагогічний, організаційний та емоційний компоненти, необхідні для реалізації індивідуалізованого освітнього супроводу здобувачів вищої освіти в умовах відкритої освіти; виокремлено й систематизовано основні

особливості, тенденції та чинники розвитку тьюторської компетентності викладачів університетів в умовах відкритої освіти з урахуванням процесів цифровізації, індивідуалізації, демократизації та трансформації професійної ролі викладача; розроблено та теоретично обґрунтовано авторську технологію розвитку тьюторської компетентності викладачів університетів в умовах відкритої освіти; визначено зміст професійного розвитку викладачів університетів у контексті розвитку їхньої тьюторської компетентності в умовах відкритої освіти; розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено структурно-функціональну модель впровадження авторської технології розвитку тьюторської компетентності викладачів університетів в умовах відкритої освіти;

– *удосконалено науково-методичні підходи до організації професійного розвитку викладачів університетів у контексті відкритої освіти; діагностичний інструментарій оцінювання рівнів сформованості тьюторської компетентності викладачів університетів;*

– *набули подальшого розвитку методики, методи й технології розвитку та оцінювання тьюторської компетентності викладачів університетів в умовах відкритої освіти; теоретичні положення щодо впровадження тьюторського супроводу як складника професійної трансформації викладача університету в сучасному освітньому просторі.*

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробленні авторської технології розвитку тьюторської компетентності викладачів університетів, що має прикладний характер і може бути безпосередньо впроваджена в освітню практику закладів вищої освіти, систему післядипломної освіти, центри професійного розвитку та програми підвищення кваліфікації; у створенні структурно-функціональної моделі впровадження технології, що може слугувати методичною основою для проєктування програм професійного розвитку викладачів; у розробленні діагностичного інструментарію (критеріїв, показників, рівнів, методів оцінювання) для визначення та моніторингу динаміки сформованості тьюторської компетентності. Вагомим практичним здобутком є розроблені авторкою навчально-методичні матеріали, кейси та рефлексивні завдання. Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані у науковій, освітній та управлінській діяльності науково-педагогічних працівників, у системі підвищення кваліфікації та в процесі модернізації освітніх програм. Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти та організацій, що здійснюють підготовку і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, що сформульовані в дисертації. У своїй роботі Н. Д. Непийпа зосереджується на меті – теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці авторської технології розвитку тьюторської компетентності викладачів університетів в умовах відкритої освіти – та шести поставлених завданнях, які загалом послідовно і логічно вирішені впродовж дослідження.

Обґрунтованість результатів забезпечено коректним добром методологічного підґрунтя та комплексним використанням теоретичних (аналіз, систематизація, узагальнення наукових джерел і нормативних документів, моделювання, компаративний аналіз), емпіричних (педагогічне спостереження, тестові завдання, анкетування, експертне оцінювання, педагогічний експеримент) та статистичних методів (t-критерій Стюдента, коефіцієнт кореляції Пірсона), що засвідчило статистично значущі зміни та забезпечило достовірність висновків дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її основних положень та завершеності в цілому. Зміст дисертації характеризується загальною логічною структурованістю та послідовністю викладу матеріалу. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (177 найменувань, з них 48 – іноземними мовами) та 10 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 386 сторінок, з них 9 сторінок – анотації, 291 – основного тексту. Робота містить 12 таблиць і 20 рисунків.

У першому розділі «Тьюторська компетентність як освітній компонент у відкритій освіті» здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз сутності понять «тьюторинг», «тьюторство» та «тьюторська компетентність», розкрито історико-генезисні засади тьюторингу, його компонентну структуру та особливості адаптації до умов відкритої освіти, схарактеризовано стан розвитку тьюторської компетентності викладачів університетів в Україні. Позитивним є залучення значного масиву вітчизняних і зарубіжних джерел та звернення до нормативно-правового контексту.

У другому розділі «Моделювання розвитку тьюторської компетентності викладачів університетів в умовах відкритої освіти» обґрунтовано зміст і авторську педагогічну технологію розвитку тьюторської компетентності, розроблено модель її впровадження, що поєднує цільовий, змістовий, процесуальний і результативний блоки, а також визначено критерії, показники та рівні сформованості тьюторської компетентності. Заслужовує на увагу інтеграція тьюторського й демократичного (EDC/HRE) змісту як ціннісного підґрунтя технології.

У третьому розділі «Дослідно-експериментальна перевірка технології розвитку тьюторської компетентності викладачів університетів в умовах відкритої освіти» обґрунтовано організацію та методику педагогічного експерименту, схарактеризовано його етапи (констатувальний, формувальний, контрольний), детально описано реалізацію технології через освітні курси й систему інтерактивних форм роботи, здійснено порівняльний аналіз динаміки за всіма компонентами тьюторської компетентності та підтверджено достовірність результатів засобами математичної статистики. Цінним є поєднання кількісного аналізу з якісним (тематичний контент-аналіз есе та рефлексивних завдань), що дозволило виявити глибинні зміни у професійній свідомості викладачів.

Загальні висновки логічно впливають із змісту розділів та відображають основні результати наукового пошуку. Поставлені завдання реалізовані послідовно. Робота має загалом завершений характер.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертаційної роботи відображено у наукових публікаціях авторки, перелік яких налічує 14 позицій, зокрема статті у фахових виданнях України, статті у міжнародних наукових виданнях (KELM, Modern Engineering and Innovative Technologies, ScientificWorldJournal та ін.), а також публікації у матеріалах міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій. Результати дослідження апробовано на науково-практичних конференціях, семінарах і вебінарах різного рівня впродовж 2023–2026 рр., зокрема у Львові, Києві, Сієтлі (США) та Свіштові (Болгарія).

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення результатів дослідження, вважаємо за доцільне висловити такі зауваження та побажання:

1. Демократична культура, критичне мислення і партнерська комунікація винесені у наукову новизну та висновки («інтеграція демократичних підходів»), проте в теоретичній частині дисертаційного дослідження зв'язок саме з тьюторською компетентністю (а не з громадянською освітою загалом) обґрунтовано, на наш погляд, недостатньо. Доцільно було би або посилити теоретичне обґрунтування, або скоригувати акценти.
2. У дисертаційному дослідженні у формулюванні завдань 1, 2, 3, 5 паралельно вживаються форми «тьютор / тьюторинг / тьюторська» і «тьютор / тьюторинг / тьюторська». Крім того, у назві підрозділу 1.1 та ще кількох місцях взято форму «тьюторинга» замість нормативного «тьюторингу». Варто було би уніфікувати ключові терміни згідно українського правопису.
3. Діагностичний інструментарій значною мірою спирається на анкетування та самооцінювання (Google Forms). Самозвіт чутливий до ефекту соціальної бажаності, а вимірювання «до/після» тим самим самооцінним інструментом може завищувати динаміку. Бажано було би підсилити об'єктивні складники (експертне оцінювання, спостереження тощо) і показати їх співвідношення із самооцінкою.
4. Існує певна неузгодженість кількості критеріїв у дисертаційному дослідженні: на с. 183 зазначається, що «діагностичний інструментарій охоплював три критерії (когнітивний, діяльнісний та мотиваційно-ціннісний)», на с. 226–227 вказано, що «у ході констатувального етапу дослідження було визначено критерії сформованості тьюторської компетентності викладачів закладів вищої освіти: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний та рефлексивно-оцінювальний».
5. На нашу думку, потребує обґрунтування виокремлення «емоційної компетентності» та її розмежування з «психолого-педагогічним» компонентом.

6. Експериментальні групи, як зазначає авторка на с. 177 дисертаційного дослідження, проходили різні програми – «Майстерність наставництва: впровадження технологій тьюторства в заклади вищої освіти» (група Н – 51 особа) та «Формування демократичного суспільства» (група Д – 67 осіб). Якщо групи отримували різні за змістом інтервенції, вони не є повтореннями одного впливу, тому, на нашу думку, висновок про «ефективність авторської технології» потребує розлогого обґрунтування. Тобто, варто чіткіше пояснити, як дві різні програми репрезентують одну технологію.

Зазначені зауваження мають переважно рекомендаційний та дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку наукового рівня дисертаційної роботи Н. Д. Непійни.

Висновки щодо відповідності дисертаційної роботи встановленим вимогам. Дисертація Непійни Наталії Дмитрівни на тему «Розвиток тьюторської компетентності викладачів університетів в умовах відкритої освіти» є самостійно виконаною, завершеною науковою працею, що відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44), а її авторка Непійна Наталія Дмитрівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії (PhD) зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Професор кафедри педагогіки, адміністрування,
спеціальної освіти та соціальної роботи
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
НАПН України, доктор педагогічних наук,
професор

Наталія ПРИХОДЬКІНА

Засвідчую
[Signature]
[Stamp]